

הלכות שבת סימן שפב

שכב אם דירת אינו יהודי מעפכת בערובו, ובו כ' סעיפים:

א משנה ערובין ס"א
זכרבי אלעזר בן
זעבוב והבגאן שם
ס"ב ב בבארי בסיון
שע מי הם שאינם
אוקרים

א *הדר עם עכו"ם ב'הצד (א) אינו אוסר עליו, עד שיהיה שני ישראליים דרים (ב) בשני בתים (ג) ו'אוסרים זה על זה, (ד) *אז העכו"ם אוסר עליהם. (ה) *אינו מועיל שיבטל העכו"ם רשותו, (ו) אלא *צריך

באר היטב

(ב) בשני בתים. אכל ב' ישראלים בחד בית בחד חשיבנו להו, אפלו אינם אוכלין על שלחן אחד. ט"ז:

משנה ברורה

לא היו חוזרין ומבטלין להם, לא היו מתרים המבטלים להוציא אפלו בטלו גם רשות בתיהם, הואיל והם רבים ואינם נעשים אורחים, כמו שכתב בסיומן שפ מ"א וש"א:

א (א) אינו אוסר עליו. דמעתק הדין דירת עכו"ם אינה חשובה דירה, אלא דחכמים (ג) דלאסר עליו (ד) כדי שלא ידור עמו (ה) וילמד ממעשיו (ו), ולא גזרו (ז) אלא בדרך דשכית, דהני במוקם שדרים כמה ישראליים, אבל לא בחד ביתו, דלא שכיח שידור בין העכו"ם, דהיי חשודין אשפיכות דמים: (ב) בשני בתים. אבל בחד ביתו, (ג) אפלו יש כמה אנשים ואוכלים כל אחד בפני עצמו, (ד) כחד חשיב: (ג) ואוסרים זה על זה. לאפוקי במקום שאינם אוסרים זה על זה, כגון אב ובניו שמקבלים פרס מאתו, שאינם צריכים לערב אפלו הם דרים כל אחד בבית בפני עצמו, כדמבאר בסיומן שע, עין שם, בזה אין עכו"ם אוסר עליהם (ג) ואין צריכין לשכר רשותו: (ד) אז הנכרי אוסר עליהם. שלא יועיל ערוכין שמערכין ביניהם עד שישארו רשות העכו"ם. (ה) ואינו מועיל וכו'. כמו בישאל שלא ערב עם בני התצר, שמבטל רשותו כדי להתיר שאר בני התצר לטלטל, כדמבאר בסיומן שפ. והטעם דלא מהני, (ד) משום דרצו חכמים לארחוקי דירת ישראל מן העכו"ם, ולהכי החמירו דאין לו תקנה עד שישכרו משנו, ומאחר שהעכו"ם אינו רוצה להשכיר בנקלו, יתרחק צריך שישכיר ממנו. (ו) ולענין אם מהני שאלה, תלוי בשתי הדעות המבאר בסעיף יב, ודעה ראשונה שם (ס) לא מהני: (ו)

באר הלכה

כתב הפרישה, דבמקום הרובים אינם משתפים ברשות אחת כמו בחצר רק כל אחד דר בפני עצמו לא מקרי רבים, וכל אחד הוא יחיד בפני עצמו ומקרי אורח. והמעין ברטב"א שם: ראה להקרא שגם דעתו כן, עין שם שםמביא שיטת רבנו ירחם שהם דברי רמ"א כאן, ומפרש בקורא, משום דחידו לנבי יחיד מקרי אורח. ובדברי המחבר צריך לפרש כמו שפרשנו לעיל, ולא משמע דחידו נגד יחיד לא מקרי אורח, אלא דהמגן אברהם הזקק לכל הדומים כדי לקום שיטת השלחן ערוך לעיל סימן שפ, וכן מצאתי להג"א שכתב דעיה זו דאז מתי שטובא בהג"ה פליג אדעת המחבר:

* אז הנכרי אוסר עליהם. פשוט הוא דאינו אוסר עליהם רק להוציא מקמתיה ומביתו של עכו"ם לחצר או לכפוף, אבל בחצר גופא או בכפוף בלי ששכחו בתוכם בנדאי מתי לטלטל וכמו בישאל בלי עכו"ם, ולא מצינו שעכו"ם בא להחמיר, ואדרבה, מן הדין לא היה לו לעכו"ם לאסר עליו, אלא דבמקום דיש שני ישראלים, השוה חכמים דירת עכו"ם לדירת ישראל, וכן הוא פשוט הבריקא בדרך סב סוף עמוד א, וכן הוא לשון רש"י שם במתניתין ובדף סב עמוד א בדבור המתחיל 'שמה דירה', וכן ברש"י ס"ד עמוד א בדבור המתחיל 'דמקורין', עין שם, לא נקט (רק) אלא להוציא מבית לחצר, וכן מבאר להקרא בסיומן זה סעיף כ בהג"ה, וכמו שהערוך בזה בבית יוסף, עין שם, וכן כתב בסבאור הגר"א סעיף קטן טו וכן כתב הגר"א סעיף קטן ז. וכתבנו כל זה, להוציא מדברי מהר"ל בהשוכה סימן קט (והובא במגן אברהם סימן שס סעיף קטן כו ובחידושי רבי עקיבא איגר בסיומן זה) שכתב דבמקום שיש עכו"ם עשאו חכמים לחצר ככרמית שאסור לטלטל ביה מותר מארבע אמות. ולדינא נראה פשוט שאין להחמיר בזה, כי המגן אברהם בעצמו כתב בסיומן שס סעיף קטן כו שאנו אין לנו אלא דברי השלחן ערוך שאין סוכר כן, עין שם, וכן הגאון רבי עקיבא איגר בחידושי כתב דבפשוטו אין העכו"ם חמור מישאל וכמו שכתבנו למעלה, וכן דעת הפרי"מגדים במשפצות זבוב אוח, ה' לבד כל הראיות שהבאתי למעלה:

* ואינו מועיל שיבטל העכו"ם וכו'. והוא הדין דאינו מועיל אם בטלו הישראלים רשותם להעכו"ם (ומכ"ם): * צריך שישכירו וכו'. השלחן ערוך לא באר אם השכירות מהעכו"ם צריך להיות קום הערובין צרות וזקא או שפיר דמי אף אחרת, ומה שאמרו בגמרא 'אין ערוב מועיל במקום עכו"ם' (דף סב) הינו כשלא שכרו ממנו כלל, מה שאין כן היבא דשכרו אחרת, דעל"פ פליג פנים בזמן חלות הערוב שהוא בכ"ה השמשות כפר היה שכרו מהעכו"ם מהני. והנה ממה שאמרו בגמרא (דף סו ע"א) 'מה מערב חמשה שישוים בחצר אחת ערוב אחד מערב על ידו, וזכר נמי אחד שכר על ידו', משמע מלשון זה דמתחלה מתערבין יחד ועשו כלן באחד ואחר כך אחד שוכר בשביל כלן, וכמו לענין אחד מערב על ידו, כלן דהוא זקא באפן זה (וכדפרש רש"י שם, וכן הוא בשלחן ערוך בסיומן שעב סעיף ג בהנהגה). אכן בפוסקים (הרמב"ם והש"ך ומהש"א בעבודת הקדוש) מבאר על דין זה להפך, דמתחלה שוכר ואחרת מערב, ומשמע דבדיוק כתבו לשון זה להורות לנו הדין המתחלה צריך לעשות השכירות ואחרת הערוב, וכן משמע בבה"ג, והובאו דבריו בסמ"ג וזה לשונו: 'נאי מתא דעכו"ם הוא צריכין לזמן רשותא מכל עכו"ם דאית בה י היבא דתיקו מתא פלא ברשותא דישאל ונתר ערבי, וכן נראה מלשון המשפ"ץ סימן מה שכתב דאחר שישכרו ממנו וערבו הישראלים בפת, ומשמע מדברי כלן דצריך לעשות השכירות מקדם זקא. אמנם יש לומר, דמה שדקדקו שהשכירות יהיה מקדם הוא רק לענין לכתחלה, דלכתחלה בנדאי אין לעשות הערוב קדם השכירות פן לא ירצה העכו"ם להשכיר אחרת, ופשיטא שאסור לברך או על הערוב, דהלא מהסתא אמרין דהעכו"ם לא ירצה להשכיר, כדאיתא בגמרא (דף סב) דעכו"ם לא מונר, ומפילא יתבטל הערוב, דאין ערוב מועיל במקום עכו"ם, אבל כדיעבר עשו הערוב אפשר דמורו דמועיל פון ששכרו לבסוף. ולכאורה יש להוכיח דאף בדיעבר מעכב, מתא דאיתא לקמן בסעיף ז, דאם שכרו מן העכו"ם לזמן רגע דעל"פ איתא ענין וצריך לזמן ולשטר שנית צריך לזמן ולשטר דאין ערוב הראשון חוזר ונעור, ומכח מזה דהערוב הראשון נתבטל לגמרי, והינו משום דעכשו הוא קדם השכירות ואינו מועיל ונעל כרחה משום דאין שך שם ערוב כלל בזמן שלא שכרו עזרין מן העכו"ם. אלא דקאמת גם משם אין הוכחה גמורה, דיש לצדד ולומר דהתם שאני, דהיון ששכרו מתחלה ממנו לזמן רגע, ומפילא גם הערוב לא נעשה מתחלה רק לאותו זמן, דהלא כשילקה זמן השכירות לא יועיל הערוב, והו כאלו התנו שאין עושין ערוב רק לזמן ולזמן צריך ערוב מתדו אחרת, ומשמע זה אפשר לומר, דאפלו לדעת הש"כ דחולק על דין המבאר בסיומן שפ וסב"א לה דאם עשו ערוב עכו"ם בשבת, דהערוב חוזר ונעור אחר ששכרו ממנו, הוא זקא שם שאין בנדאי שיבאו העכו"ם בשבת והערוב נעשה מתחלה בהכשר לכל השבת, מה שאין כן פאן שבנדאי יכלה זמן השכירות ולכן נתבטל הערוב לגמרי

שער הציור

(ב) גמרא: (ג) ועין בפרי"מגדים שפספס קצת אם זקא בשני בתים או הוא הדין בשני חדרים בין שאוסרין זה על זה, אכן לדעת מגן אברהם פשוט בשני חדרים חשיב בשני בתים, עין שם, וכן משמע מהג"א בבארו: (ד) דכית יחיד חשיב. ומה שכתבתי באח"כ שמקבלים פרס, הוא מדברי הבית יוסף. ועין בדמש"ק אלעזר סעיף קטן ו שהקשה על דין זה דמנא לן לאקולי בזה, ובקמ"ם ובשאר פוסקים לא נזכר רק בשמסומים על שלחן אחד ולא בשמסומים בשני בתים, דלא משכחי לגמרי בבית אחד, והוא, דאם מוליקין ערוכין למקום אחר, באפן זה לא צריכין לערב כל אחד בפני עצמו, כמו שמבאר בסיומן שע סעיף ה, עין שם בדמש"ק אלעזר שהאר"י, אכן מדברי תשובת הרא"ש שכל לא סעיף ד משמע קצת דבריו בבית יוסף, וצריך עיון: (ד) גמרא: (ה) חידושי רבי עקיבא איגר בשם בית יוסף:

הַלְבוּת שֵׁבֶת סִימָן שֶׁפֶּה

ביאורים ומוספים

סימן שפב

אם דירת אינו-יהודי מעפֶּכֶת בעֶרובו

[משנ"ב ס"ק א]

אָבֵל דְּתַקְמִים גָּזְרוּ דְּלָאֶסְרֵי עֲלוּיָו (פְּרִי שְׁלָא דְיוֹר עֲמֹוֹ²) וְיִלְמֹד מִמְעֻשְׂיָו³].

1) כתב בשו"ת גינת ורדים (כלל ג סי' כב) שבזמננו לא שייך טעם התקנה של שכירות, משום שכל תקנת שכירות נעשתה כדי שהישראלים לא ידורו עם הנכרים, ובזמנים אלו שאנו מעורבים עם הנכרים וכל פרנסתנו מהם ואין לנו נחלת שדה וכרם, והלואי שנשתערב ביניהם נמצא קצת חן בעיניהם, והלואי נשיג פרנסתנו במקצו, ונמצאת אומר שגזירת חכמים מרופה ורפופה בידנו [נדומה לזה כתבו התוס' (ב"מ ע, ב ד"ה תשיך) לענין איסור הלואה בריבית, שעכשיו שאנו שרויים בין האומות ואי אפשר לנו להשתכר בשום דבר אם לא נישא וניתן עם הנכרים, אין לאסור ריבית מחשש שמא ילמוד ממעשיו יותר משאר מקח וממכר, וכן פסק הטור (יו"ד סי' קנט)], ולכן יש להקל בתקנה זו במקום שיש צדדים להקל. ובשו"ת תורת נתנאל (סי' לג) צירף סברא זו כסניף לקולא.

מאידך, בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' צב) כתב, שאף על פי שבזמן הזה לא שייך טעם התקנה, מימ אין להתיר עירוב ללא שכירות, כיון שהוא דבר שבמניין וצריך מניין אחר להתירו. וכן בשו"ת ובחרת בחיים (סי' קכו) האריך שאין להקל בשום פנים בזמן הזה. וכתב הבית מאיר (סי' ט"ב), שאף שחלילה להקל במקום שכל הפוסקים סותמים ומחמירים, ובחדי ראוי לנהוג לשכור בכל מקום, מ"מ בשעת הדחק כשאי אפשר באופן אחר, כמדומה שעדיף לערב בלי שכירות מאשר לא לערב כלל, כיון שאם לא כן קרוב לודאי שרוב המון העם יעברו ויטלטלו בלי עירוב כלל. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' מז) צידד להקל כשיטה זו במקום שיש מחלל שבת להכעיס שאינו רוצה להשכיר את רשותו, וגם אי אפשר לשכור משכירו ולקטיו.

ובספר עיר הקודש והמקדש (ח"ג פכ"ג) כתב לענין ירושלים עיה"ק, שכיון שמצוה לדור בה, יתכן לחוש שלא תיקנו בה דין שכירות רשות מנכרי, וסיים, שזה שמענו מי שיחלק כן, ומעולם גם בירושלים נהגו לשכור רשות.

2) וכן לדור עם ישראל שעושה עבירות בפרהסיא, כתב הכף החיים (סי' א) שאסור, משום שיש לחוש שמא ילמד ממעשיו כמו בנכרי. 3) ואף אם הוא תלמיד חכם אסור. ואף על פי שלענין הלהוות לנכרי בריבית, מבואר בגמרא (ב"מ עא, א) שלתלמיד חכם מותר הלהוותו, משום שהטעם שחכמים אסרו הלהוות לנכרי בריבית הוא כדי שלא ילמד ממעשיו, וכיון שתלמיד חכם הוא לא ילמד ממעשיו, וכן פסק השו"ע (יו"ד סי' קנט סי"א), כתב הנחלת צבי (על גליון השו"ע שם) שיש לחלק על פי דברי הרמב"ם (פ"ה מהל' מלוה ולוה ה"ב), שביאר שהטעם שבתלמיד חכם לא גזרו בריבית הוא משום שאינו רגיל אצל הנכרי ואינו לומד ממעשיו, ואם כן כאן שדר עמו הריהו רגיל אצלו, ואף בתלמיד חכם יש חשש שילמד ממעשיו.

[משנ"ב שם]

אָבֵל לֹא פָּחַד בִּיתָהּ⁴].

4) ובאופן זה שהישראלים גרים רק בבית אחד, כתב החו"א (או"ח סי' פב סי' טז) שלא גזרו חכמים כלל, וכיון שאין דירת הנכרי ידירה, מותר להוציא אפילו מבית הנכרי לחצר וכן מהחצר לביתו.

[משנ"ב ס"ק ב]

אָבֵל פָּחַד בִּיתָהּ⁵, אָפֵלוּ יֵשׁ כְּמָה אֲנָשִׁים וְאוֹכְלִים כָּל אֶחָד בְּפָנָי עֲצֻמוֹ⁶, פָּחַד חֲשִׁיכָי⁷].

5) ואם הם דרים בשני חדרים, מבואר להלן (סי' ק עה) שדינם כדריים בשני בתים שאוסרים זה על זה, ואם כן אף הנכרי אוסר עליהם. וכן כתבו הערוך השלחן (סי' א) והכף החיים (סי' ק ד). אמנם כתבו, שאם הם דרים בחדר אחד, ויש ביניהם וילון שנעשה לצניעות ואינו פרוס בקביעות [שבאופן זה נתבאר בשו"ע לעיל (סי' שע ט"ד) שאין הישראלים אוסרים זה על זה], אין הנכרי אוסר עליהם.

6) ואם בדירה אחת בחצר דר ישראל אחד, ובדירה האחרת דרים ישראל ונכרי יחד, כתב החו"א (או"ח סי' פב סי' ק ה) שצריך לשכור את רשותו של הנכרי.

7) ואף על פי שבאופן זה אינם מתיראים מהנכרי, ביאר הערוך השלחן (סי' א) שדבר זה עצמו שידורו שני בעלי בתים בחדר אחד הוא דבר שאינו שכיח, ולא גזרו באופן זה.

[משנ"ב ס"ק ג]

לְאֶפְרָיִם בְּמָקוֹם שֶׁאֵינָם אוֹרְסִים זֶה עַל זֶה⁸].

8) וישראל שיש לו משרת נכרי, כתב הפמ"ג (א"א סי' ב) שאוסר וצריך לשכור ממנו את הרשות שדר שם. והקשה המהרש"ם (דעת תורה סי' א), שלעיל (סי' שע ט"ו) פסק השו"ע שמי שיש לו חמשה עבדים המקבלים ממנו פרס או תלמיד אצל רבו אינם אוסרים זה על זה, ומדוע משרת נכרי אוסר. ועוד, מדוע לא אומרים שלא השכיר לו את ביתו על מנת שיאסור עליו [וכמו שפסק הרמ"א כאן]. ובשו"ת מהרש"ם (ח"ו סי' יז) תירץ, שדברי הפמ"ג אומרים באופן שייחד למשרת חדר ואינו יכול לסלקו משם, ואף אין יכול להחליף ולהעבירו לחדר אחר, ולכן הוא אוסר. וסיים בצ"ע על סתימת דברי הפוסקים בזה.

[משנ"ב ס"ק ד]

אָז הִנְכְּרִי אוֹסֵר עֲלֵיהֶם⁹].

9) ולענין דירות או חדרים שמשכירים לנכרי בערב פסח כדי להפטר מבידיקת חמץ, כתב בספר חממת הלב (דרכי שלום פ"ה סי' ב) שאין הנכרי אוסר מחמת שכירות זו, והוא על פי המבואר בשו"ת הרשב"א (ח"ג סי' ער) ושו"ת הרא"ש (כלל כא סי' ז) ובאחרונים, שאם אין הנכרי אוכל פתו שם אינו אוסר אף על פי שלן שם ועושה שם שאר צרכיו. וכל שכן בשכירות זו שאין לנכרי מחמתה זכות לאכול בחדרים אלו, אלא משכירים לו את החדרים רק כדי להחזיק שם את החמץ. ובשו"ת דברי מלכיאל (ח"ד סי' כב סי' ט) הביא שיש אחרונים שנקטו שהמשכיר חדר שיש בו חמץ לנכרי, החצר נאסרת בטלטול מחמת כן. והסיק שם, שאם רק משכיר ואינו מוכר אין הנכרי אוסר. ובגדר הדברים כתב החו"א (או"ח סי' כב סי' יח, וסי' קיד ד"ה מה), שאיסור הטלטול מחמת תקנת עירובי חצרות אינו תלוי בקנין הממון, אלא בדידה בפועל. וכעין זה כתב בשו"ת התשב"ץ (ח"ב ענין לו) בענין מאפיה של נכרי שנמצאת בשכונת היהודים, ויש לאופה בית במקום אחר ששם הוא אוכל את פתו אחר גמר האפיה, שאין המאפיה נחשבת למקום פיתו, אפילו אם אוכל שם פת דרך עראי.

[משנ"ב ס"ק ה]

וּמֵאַחַר שֶׁהֶעֱבֹרִים אֵינֹו רוֹצֵה לְהִשְׁכִּיר בְּנִקְלָו¹⁰].

10) וטעם הדבר מבואר בגמרא (עירובין טב, א) שהנכרי חושש לכשפים. וביאר רבינו יהונתן (שם יט, א דפי הריף) שהנכרי אינו המשך במילואים עמוד 31

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן שֵׁפ

המשך מעמוד הקודם

[על ידי אונס או שום סיבה], אבל אם יכלו לערב מבעוד יום, לכל הדעות אסור לעשות כן. [וכתב שם (ס"ק ז), שלדעת הרמב"ם (פ"ב מהל' עירובין ה"ז) אין מועילה שכירות בישראל אפילו בחול, וחלק בזה על המג"א].

[שעה"צ ס"ק יא]

מועיל בדיקדוק שכירות אפילו בשבת¹⁴].

(14) והענין אלמוגים (ס"ק ח) כתב, שאף לדעת הראשונים שמעילה שכירות בישראל בשבת, היינו דוקא באופן שמבעוד יום לא יכלו לערב

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן שֵׁפ

496 המשך מעמוד

מרגיל את בני החיצונה להשתמש בפנימית, והרי הם כאילו דרים בה. והקשו התוס' (שם סז, א ד"ה שחכ) שהרי קיימא לן (שם מח, ב) שאין אומרים דירוקן [על ידי עירוב] להחמיר, ואם כן אין לו להחמיר על הפנימית ולומר שדירוק החיצונה בה ואינה יכולה להסתלק מהחיצונה. ותיירצו, שבאופן שהפנימית פשעה ועיוותה את עצמה, אומרים דירוקן להחמיר.

לחיצונה זכות זו ואינה משתמשת שם בשבת, אינה אוסרת. [ומקור דין זה הוא מהב"י בשם התוס' (עירובין נט, ב ד"ה פנימית), שהוכיחו דבריהם מכח הסוגיא א"ס].

[משנ"ב ס"ק יז]

אֲחֵרֵי שְׁנֵתְחָבְרוּ מִתְחַלְהָ יָמֵד עַל־יְדֵי עָרוֹב אָקָד¹⁵].

(15) ביתר ביאור כתב רש"י (עירובין טו, ב ד"ה האי בר), שהעירוב

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן שֵׁפ

המשך מעמוד רמט

[משנ"ב ס"ק כז]

מְשֻׁם דְּיִוְרָשׁ כְּפָעָה דְּאָבֵהָ הוּא¹⁶].

(26) ולעיל פסק השו"ע (סי' שעא ס"ה), שגם בגר שדר בחצר ומת מבעוד יום והחזיק ישראל בנכסיו רק משחשיכה, יכול הישראל לבטל רשותו בשבת, כדן כל יורש שירש רשות אביו בשבת שיכול לבטל רשותו. וכתב בשעה"צ שם (ס"ק כב), שאף על פי שהישראל היורש לא יכול היה לערב מבעוד יום, שהרי אז עדיין היה הגר חי, אף על פי כן יכול לבטל, כמו יורש שירש נכסי אביו שמת מבעוד יום ולא עירב אביו, שמועיל ביטולו של היורש.

[משנ"ב ס"ק כח]

וְחֹזְרִים וּמְבַטְלִים לְאוֹתָם וְכוּ'¹⁷].

(27) ובאופן גרים בחצר שלושה אנשים, כתב החזו"א (אוי"ח סי' צא ס"ק ג ד"ה ומיהו) ששנים מבטלים לאחד, ויכול הזוכה לחזור ולבטל לאחד מן המבטלים, והזוכה השני לשלישי, וחזור חלילה. והסתפק האם הזוכה יכול לבטל לבדו בלי המבטלים אליו, או שצריך שכולם יחזרו ויבטלו לשלישי, משום שיתכן שהאחרים לא הקנו לו את חלקם לענין שיוכל להקנות לאחרים, והסיק שיש להקל בעירוב. [והגרש"ב וחדברג והגר"ד לנדו ציינו בגליון החזו"א, שבחידושי הריטב"א (עירובין ט, ט ב ד"ה קמ"ל) מבאר שאפשר לבטל לאחר גם את הרשות שביטלו לו, וכן כתב הבג"ד ישע (בהגהותיו על המרדכי עירובין פ"ו אות טו) בפירושו, שגם אחר שביטלו ראובן ושמעון רשותם ללוי, יכול לוי לחזור ולבטל לראובן או לשמעון את רשותו ואת רשות חבירו שביטל לו].

לטלטל שם, שהרי גם קודם שהקיף הנכרי במחיצה אינו יכול להשתמש שם בשבת, אבל בשתי חצרות שהם יכולים לטלטל מחצר לחצר בשבת [כלים ששבתו בחצר], לכך כשנפלה המחיצה יתכן שיכולים הם לבטל זה לזה. והחזו"א (אוי"ח סי' צח ס"ק ה) נקט כדעת הפרישה.

(23) ואף שיותר לטלטל בתוך מחיצה שנכרי הקיף בשבת, וכמו שפסק השו"ע לעיל (סי' שסב ס"ג) שמחיצה הנעשית בשבת שמה מחיצה, אף על פי כן לענין לבטל אחד לחבירו אין מועיל מה שהקיפו בשבת.

[משנ"ב ס"ק כה]

כִּינֵן שְׁנָאָסְרָ לְמַקְצֵת הַשֶּׁבֶת נְאָסְרָ לְכָל הַשֶּׁבֶת¹⁸].

(24) והחזו"א (אוי"ח סי' פח ס"ק ה) סובר שאין דין 'שבת שנאסרה נאסרה', ומ"מ מודה שאין מועיל ביטול לרשות שבאה לו בשבת. והטעם בזה, כיון שלא תיקנו דין ביטול ברשות שהוקפה באמצע השבת, וממילא נשאר איסור הדירורים במקומו. [נראה מה שכתבנו בביה"ל לעיל סי' שפ ס"א ד"ה אף, וסי' שעא ס"ד ד"ה כל זמן].

[משנ"ב ס"ק כו]

[הי"דש כ"א לדור כְּחֶצֶר וְאוֹסְרָ¹⁹].

(25) ובאופן שהמורש ביטל רשותו קודם שמת, כתב הקרבן נתנאל (עירובין פ"ו סי' טז אות ל) שלאחר שמת בטל ביטולו, והחזו"א (אוי"ח סי' פח ס"ק ה) הסתפק בכך.

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן שֵׁפ

498 המשך מעמוד

כדי שהישראל לא ילמד ממעשיו, ולכן הטריחיהו והפסידיהו חכמים לישראל הדר עמו, כדי שיקשה בעיניו ליתן שכר בכל שבת ושבת. והקשה הקרן אורה (שם), מדע לא פירש רש"י משום שהנכרי החשב

מבין מדוע הישראל רוצה לשכור ממנו רשותו ואינו מסתפק בביטול הרשות, ולכן הוא סבור שהישראל מתכוין לעשות לו כשפים. אמנם רש"י (שם ד"ה אלא) פירש, שחכמים תיקנו לשכור את רשותו

הַלְבוּת שְׁפָת סִימָן שֶׁפֶב

ביאורים ומוספים

מנת שיאסור עליו, ועל כך תירץ שכאן מדובר שיכול לסלקו ולכן אינו אוסר, ולקמן מדובר שאינו יכול לסלקו ולכן הוא אוסר, ובשעה"צ (ס"ק ו) הסכים לדינא עם הגר"א. אמנם, בביה"ל לקמן (שם ד"ה אינו) הביא תירוץ נוספים בשם האחרונים לישב סתירה זו, שלפיהם אין הכרח מהשו"ע לדינו של הגר"א.

ודעת החזו"א (או"ח סי' צ ס"ק ג), שאפילו אם יכול לסלקו בכל שעה הוא אוסר, ואין להתיר אלא אם כן הוא משותף עמו באפיה ובישול, שאז הוא נטפל לבעל הבית ונעשה כאורח אצלו, ובתוספת הטעם שלא השאיל את ביתו כדי שיאסרו עליו. וכן דעת התוספת שבת (ס"ק כו), והמחצה"ש (ס"ק יב) [הביאם השעה"צ לקמן (ס"ק נה) ונחלק עליהם], וכן צידד בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' נה). והגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' לה אות כד) פסק להחמיר לכתחילה כדעת החזו"א. וראה בביה"ל לעיל (סי' שע סי'ג ד"ה אינם) ובמה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק ח]

דלא אמרינן ה"י נ"ק בְּמִשְׁפָּרִי וְלֹא בְּשׂוֹכְרֵי.

ובטעם הדבר ששכירות הבית אינה מועילה לשכירות העירוב, מצינו באחרונים שני ביאורים: א. השו"ע הרב (ס"ב) ביאר, שחז"ל תיקנו שכירות כדי שיקשה בעיני הישראל לשכור מהנכרי ועל ידי כך יעזוב את דירתו, ואם נתיר בכל שכירות דירה, הישראל לא יצא משם. ב. החזו"א (או"ח סי' פב ס"ק ה) ביאר, שבשכירות לעירוב צריך לשכור זכות השתמשות בחלק הנכרי שבחצר, בכדי שיהיה לו חלק בדיוור הנכרי, ולכן צריך שכירות מיוחדת.

[משנ"ב ס"ק ט]

וְלִהְיֵי צְרִיף לְשׂוֹכֵר מִמֶּנּוּ וְשׂוֹתוֹ.

אמנם החזו"א (שם ס"ק ו ד"ה וכן ישראל) דייק מדברי ההגהות אשר"י (עירובין פ"ו ס"א) בשם האור זרוע [שהוא מקור דברי הרמ"א], שכתב בתחילה שצריך לשכור מהנכרי כל ערב שבת, והוסיף י"כן ישראל הדר עם הנכרי בעל ביתו בבית אחד, אף על פי שנותן לו שכר דירה צריך לשכור ממנו בכל שבת כדי לטלטל, כדי להטריח על ישראל שיצא משם, ששמעם שלפי הדעה שאין צריך לשכור כל שבת [וכן פסק השו"ע להלן סי'י], מתעילה השכירות הראשונה ששכר את הבית והחצר. אלא שכתב החזו"א שיש לדחות את הראיה משם, ונשאר בצי"ע.

[משנ"ב ס"ק יא]

אֵינָם חֲשׂוּבִים כְּחֵד וְצְרִיכִים לְשׂוֹכֵר מִקְּעוֹ"ם.

וטעם הדבר ביאר הב"י (ד"ה מצאתי כתוב), שכיון שהישראלים דרים בשני בתים, הנכרי מפחד מהם ואינם חוששים ממנו, וממילא הוא דבר שכיח שידורו באופן זה, ולכך גזרו חז"ל להצריך לשכור מהנכרי.

[ביה"ל ד"ה צריך]

יֻכַּל לְסַמֵּךְ עַל אוֹתוֹ הַפֶּת, שְׁהָרִי כְּלָם מִשְׁתַּפִּים בּוֹ.

ואם נתווספו אחר כך דיוורים, או אם אין כולם שותפים בפת אחת אלא שכל אחד נתן כיכרו, אף על גב שאין מקפידים זה על זה, כתב החזו"א (או"ח סי' צ ס"ק כט) שאינו מועיל להיחשב כעירוב לאחרי השכירות, הצריך שייחדוהו שוב לשם עירוב.

וכשאחד מזכה את פתו לכל שכניו שלא לשם עירוב, דעת **המשך במילואים עמוד 32**

[שו"ע ס"א]

שְׁיִשְׁפִּיר (13) מִקְּנִי.

בגדר תקנת חז"ל לשכור את רשות הנכרי, כתב החזו"א (או"ח סי' פב ס"ק ד) שצריך שתהיה לישראל זכות בחצר מכח דיוור הנכרי, ובאופן זה הפקיעו חכמים את גזרתם מדירת הנכרי. ובוזה ביאר מדוע בחצר שישראלים ונכרי שותפים בה צריך לשכור את רשות הנכרי, הרי אילו היה הישראל שואל מהנכרי רשות בחצרו להניח שם חפץ היה די בכך, ומה גרע הרשות שיש לו להשתמש מכח שותפותו, ובהכרח שבשותפים אין זכות ההשתמשות שלו מכח הנכרי אלא מכח עצמו, ולכן צריך לשכור רשות מהנכרי.

וכששכרו ממנו את רשותו, מבואר בב"י (ד"ה ומכל מקום) שגם רשות ביתו בכלל. ואינו דומה למבטל רשותו שנתבאר בשו"ע לעיל (סי' שפ ס"א) שאין רשות ביתו בכלל הביטול, משום שהמבטל בעין רעה מבטל ולכן אין רשות ביתו בכלל הביטול, מה שאין כן שכירות שבעין יפה משכיר.

[רמ"א ס"א]

דלא השְׁפִיר אוּ הִשְׁאִיל לוֹ בֵּיתוֹ (15) כְּדִי שְׁיִאָסֵר עָלָיו.

ואם מכר דירה לנכרי לדור בה, כתב בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' צב) שלכל הדעות הנכרי אוסר, ואין לומר שלא מכר ביתו כדי שיאסור עליו, משום שמכירה אינה תלויה רק בדעת המוכר אלא גם בדעת הקונה.

ואם השכיר דירה לישראל מומר, הסתפק בשו"ת חיי אריה (סי' י) האם גם בזה שייך הטעם שלא השכיר דירתו כדי שיאסור עליו.

[רמ"א שם]

אֵין שְׁכִירוֹת הַבַּיִת מוֹעִיל לְעִנְיַן שְׁכִירוֹת הָעִירוּב.

אמנם, אם לפעמים הוא משתמש בחצר בדבר שמחמת השכירות הנכרי לא חייב להניח לו לעשות כן, ואין הנכרי מקפיד עליו בכך, כתב החזו"א (או"ח סי' פב ס"ק ט) שיתכן שהשתמשות זו נחשבת כשאיאלת מקום, שמבואר בשו"ע להלן (סי"ב) שהיא מועילה כשכירות רשות. [וראה במשנ"ב להלן (ס"ק לו) שסובר שצריך קנין בשאיאלת מקום, ויש לעיין האם דברי החזו"א אמורים גם לשיטתו].

[משנ"ב ס"ק ז]

קָתַב עוֹד טַעַם לְדִין זֶה.

ובשו"ת חתם סופר (או"ח סי' צב) כתב ששני הטעמים משלימים זה את זה, כיון שעל הטעם הראשון שלא השאיל ביתו כדי לאסור עליו, לכאורה יש להקשות שהרי חז"ל גזרו על דיוור הנכרי כדי שלא ילמד ממעשיו, ולכך הכבידו עליו שיצטרך לשכור ממנו את רשותו, וגוירה זו אינה תלויה ברצון הישראל. ולכן צריך לומר שעיקר התירוץ הוא, שדבר זה שישראל ישכיר ביתו לנכרי הוא מילתא דלא שכיחא, ומ"מ היה להם לגזור משום לא פלוג, ועל זה כתב הרמ"א שלא גזרו משום שלא השאיל או השכיר את רשותו כדי לאסור עליו.

[משנ"ב שם]

הַמְשִׁפִּיר אוּ הַמְשָׁאִיל שְׁיִכּוֹל לְסַלְקוֹ.

הגר"א (ד"ה ישראל) יישב בזה את סתירת דברי השו"ע, שלקמן (סי' שפד ס"א) פסק שנכרי שנכנס להתאכסן בדירה לשעה, אם הוא רגיל לבוא אוסר מיד, ואם אינו רגיל אינו אוסר עד לאחר שלוששים יום, ואין אומרים שלא השכיר או השאיל לו ביתו על

הלכות שבת סימן שפב

באר הגולה רנ

ג שם בנקרא סיד
בבבבא דקמ(א) דר
רספס ד ה"א"ש
תחשבה

ששפירדו(1) *ממנו(14): הגה ישאל שהשפיר או השאל ביתו לאינו יהודי *אינו אוסר עליו, (ז) דלא השפיר או השאל לו בית(15) כדי שפאסר עליו(16) (המגיד פרק ב, ח) אכל אם הבית של אינו יהודי ושכרו ישאל ממנו (ט) ואינו יהודי דר (י) בבית עמו, אין שכירות הבית מועיל לענין שכירות הערוב(17) (א"ח). (יא) ישאל שהשאל או השפיר בית לחברו (במקום שדרים אינם יהודים), *אף על פי שיש לו תפיסה בבית (כ) לא מהני, וצריכים לשכר מאינו יהודי (כ"י בשם מ"כ): **ב** אם בשלו הישראלים רשותם (יב) לאחד מהם כדי שישב ביחודי אצל האינו יהודי, (יג) אינו מועיל: **ג** אם אין לאינו יהודי דריסת רגל על הישראלים אינו אוסר, כגון שתי חצרות

באר היטב

(3) לא מהני. לענין שיהיה נחשב ב' ישראלים בבית אחד ולא יאסר האינו יהודי עליהם:

באור הלכה

כשיכלה הזמן ואינו חוזר ונעור אחר שעשו השכירות מחדש, ויוסר בזה קצת מהגון אברהם שם, אחר כך מצאתי שכן החליט בפשיטות בספר עצי אלטגים, עין שם. מה שאין כן הכא דבשעה שקבץ הפת והניחו לשם ערוב היה על דעת כן שישכרו מן העכורים קדם השבת, וכן עשה, אפשר דמועיל לכלי עלמא דהני נעשה לשם ערוב לשבת זו. ונמסרין שג דמבאר שם דהערוב שעושין קדם השכירות נתבטל קשבא העכורים אין ראיה, דהתם הוא קשבא בשבת ולא שכרו ממנו קדם השבת, דכונן חלות הערוב שהוא בין השמשות לא היה שכרו מן העכורים, וכיון שהיה עומד לבוא בשבת אזלי מלתא למפרע דהערוב לא היה ראוי להתקם, כמו שכתבו הפוסקים שם, מה שאין כן בזה שבין השמשות זמן חלות הערוב כבר נעשה השכירות מקדם קדין, ממילא חל הערוב או גס' כן. אחר כך מצאתי בנהר שולם סימן שפג שמעמד גס' כן דבאופן זה ששכרו מן העכורים קדם השבת, אף שעשו הערוב מתחלה מועיל, וכן משמע מלשון החי' אדם קל על דין א ומלשון צצי' אלמנים בסימן טו ע"פ שם. וגם לבד זה מסתברא דמועיל בדעיבד הערוב, דעל' גל' פנים היו משתפין בפת של הערוב בכדין השמשות, ואיתא בסימן שסו ע"פ יא דאפילו לא הניחו הפת לשם ערוב גס' כן מהני כשהם שתפין בפת. וגם בהא דלקמן סי' ז' יש לומר, דמה שכתבו בשלחן ערוך דצריך לתור ולעשות ערוב הינו רק לכתחלה, שצריך להניח עכשו לשם ערוב אותו הפת א פת אחר ולכרף בתקון תו"ל, משום דנתבטל שם ערוב מאותו הפת בשפלה הזמן, אבל בדעיבד כשקדש היום ולא עשה שום תקון מתנש יוכל לטמך על אותו הפת, שהרי כלם משתפין ב(28).

ומצאתי בבית מאיר שנשאר בצריך עיון על הא דר"ע, דהרי על' גל' פנים ומשתפין בפת קדם השבת, והנראה שהביאו לזה מר"י פרק תרד (הוא דנא דשלחן ערוך סימן שפג), שם לא איני אלא בשכירות בשבת ובדין השמשות לא היה הערוב ראוי להיות קים, כדאימא בתוספות, ופשיטא דבשבת אי אפשר לערוב לחול, אבל שכרו קדם שבת דשך סברא הני', צריך עיון, עד כאן ולדברי שם. ולפי דברינו יושב קריתו, דבדעיבד גס' השלחן ערוך מודה דמהני, ולא איני רק לענין מצות ערוב לכתחלה. היוצא מכל זה, דלכתחלה לכלי עלמא צריך לעשות השכירות מתחלה ואחר כך הערוב(24), ואם רצה לעשות הערוב מתחלה אסור לכרף עליו. אכן בדעיבד מסתברא דהני ערוב אף שעשה השכירות אחר כך, פנין שבזמן ביד השמשות זמן חלות הערוב כבר נעשה השכירות: * ממנו. ואז יעשה העכורים כאלו הוא אורח עסקן [רמב"ם]. דע, דברנו יהונקן מבאר דאפילו

משנה ברורה

(ז) דלא השפיר וכו'. ובספר עבודת הקדש להרשב"א (ו) כתב עוד טעם לדין זה(18), שאין דרכו של ישאל להשכיר או להשאל לעכורים בית בתצר שהוא שרוי בתוכה, ולא גזרו חכמים בדרך שאינו מצוי. וענין בבאור הגר"א בכאן ולעיל בסימן שע שדעתו דדוקא בשהתנה המשפיר או המשאל שיכול לסלק(19) בכל שעה שצדקה, ובהיאב דלא יכול לסלקה בנדיא אוסר עליו. וענין מה שהארכנו בזה בסימן שפד בבאור הלכה: (ח) אכל אם הבית וכו'. פרוש, דלא נימא דשכירות הצריך לענין התר טלטול נכלל בשכירות הבית, משום דאמרינן דמוכח הוא שלא שכר ממנו הבית אדעתא שיהיה אסור לטלטל בשבת ולא יצטרך תו לשכר הרשות מעכורים, קא משמע לן דלא אמרינן הכי רק במשפיר ולא בשוכר(20), ולהכי צריך לשכר ממנו רשות(21): (ט) ונכרי וכו'. רוצה לומר, הנכרי המשפיר: (י) בבית עמו. ומיר' שיש לו להעכורים (י) תדר מחד, דאם יש לו רשות לישאל להשתמש בכל הבית, לא גרע משכירו ולקטו של העכורים ולא יצטרך לשכר רשותו. וענין בסעיף טו מה שכתבנו שם: (יא) ישאל שהשאל וכו' במקום שצדקים נכרים וכו'. רוצה לומר, שישאל יש לו שני בתים כחצר שאינו יהודי דר בה, והוא דר בבית אחד והנשאר השפיר לישאל אחר, ויש לו בבית זה תפיסת' דר, דהינו שהשאר בו כלים שאינם נשלים בשבת, ומחמת זה אין צריכין לערב ביניהם, כמו שנתבאר בסימן שע, וקא משמע לן דאפילו הכי אינם חשובים כחד וצריכים לשכר מהעכורים(22). דהתפיסת' ד לא עדיף מאם ערבו ביניהם, שאינו מועיל כל זמן שלא שכרו מן העכורים, כמו שכתבנו בסעיף קטן ד, ענין בבאור הלכה מה שכתבנו בזה: (יב) לאחד מהם. שיהיה על' גל' פנים הוא מתר לטלטל בה יהיו אסורין, וכמו שנתבאר לעיל בסימן שפ: (יג) אינו מועיל. דאם כן בשלש תורות ערוב מאותו בית, שיהיה לא יצטרכו לשכר כלל ויוכלו למדוד לבשל (ז) וישכח תורת ערוב(26) [גמרא]:

שער היצוין

(1) ענין שם בך כא עמוד ד, וברך כ עמוד ג הכיא גס' כן דין זה ולא נקט רק טעם זה האחרון לכו, וענין באלהי רבה. וענין בבית מאיר שהשיג על דינא דרמ"א, דהא לא מקימא פתגמא דרנן בכי שלא ילמד מפעשיו דהא זה שכים, עין שם, ולא ראה דברי הרשב"א בעבודת הקדש שהבאנו. וענין עוד שם שהביא מדברי הרמב"ם חתבורו ובפרוש המשנה שפליג אדון דרמ"א, ומסיים בצריך עיון לרנא, ועל' כן לדינא נראה דצדקו דברי הגר"א שלא חלק קלל בין ישאל לביתו רק בין יכול לסלקו לאין יכול לסלקו, ובכאול לסלקו גם להרמב"ם: יש להקל, פמבין: (1) הגר"א והגר"י ומאמר מרדכי: (2) ואם תאמר, שיערבו אר' על' פי שאינו מועיל? יאמרו ערוב מועיל במקום עכורים [גמרא]:

(א) עיין לטיל בך רמח עמוד ב (אות א).